

a szórakozott professzor véletlenül egy vagyont nyer a tőzsdén, amivel aztán (bár hol elvesz a pénz, hol újra hozzácsapódik) megalapozza utódai életét, meghatározza társadalmi helyzetüket. Ennek köszönhetően válik Lalából is művelt, rétegének szokásait kifogástalanul elsajátító, ugyanakkor cselekedeteiben az egyszerű, de furfangos parasztlányhoz hasonlító mesebelő alak.

Az iskoláskorú Lala hol túljár a buta, ám dölyfös igazgatónők eszén, hol nyíltan kiáll az épp bántalmazott zsidók mellett. A II. világháború alatt a család vidéki birtokán finom polgárlány mivolta ellenére is ösztönösen ráérez, melyik területre mit kell vetnie, hogy ne menjen tönkre a termés, hogy legyen mindig élelmük, miközben nélkülözhetetlen megszervezőjévé és parancsnokává válik a birtokbeliek és a bekvártélyozott német katonák békés, már-már idilli együttélésének.

Még házasságtörésében, majdani második férjével folytatott viszonyában is inkább a népies pajkosság és bujaság az erőteljesebb elem, s persze az sem mellékes motívum, hogy a családnak egy olyan faluban van birtoka, ahol a vidék hagyományai szerint „becsületes tolvajok” élnek.

Nagyjából a regény kétharmadánál történik egy nagy hangsúlyváltás: innenől Jacek, az unoka mesél egyre többet a nagymama fizikai és szellemi állapotának romlásáról, a még el nem mondott, még le nem jegyzett történetek elvesztésének lehetőségéről, az elkerülhetetlen szakadástól, ami Lala halálával (Dehnel ezt a folyamatot az utolsó pillanatban még megállítja, csak mint elkerülhetetlen jövődöbéli eseményt említi) be fog következni a maiak és a régiak élete között.

Jacek Dehnel története nem csupán egy nagymama élettörténete; alakjának mitikus méretűvé növesztése és a gyakran hihetetlennek tűnő történetek következtében jelképpé is válik egyben, egy kulturális értelemben jól behatárolható terület, ahogy a könyvben többször is előfordul a kifejezés: Mitteleurópa történetének szimbólumává.

Az olvasó pedig éppen erre vágyik: a régi világ inkább édes, mint keserű ízére, az anekdotákra az automobiltól megijedő parasztkorról, az előkelő estélyt tönkretévő, szalonba betévedt háziállatokról, japán kémekről, akiket azalatt lepleznek le, amíg a mellékhelyiségben tartózkodnak, a hős partizán-

ról, aki látszatra olyan mulya, hogy egy biciklit se akarna senki rábízni, és így tovább.

Történetekre, mesékre, mind egy, hogy igazak-e vagy sem, csak illeszkedjenek az olvasó előfeltevésébe, de még inkább reménykedésébe, hogy volt itt egyszer, élt itt egyszer egy Mitteleurópa, akinek nyugati nővérehez hasonlóan szintén jutott az életben báj és kellem, önfeledt kacagás, nem csupán az egymást szinte futószalagon követő, soha fel nem dolgozott traumák.

PETHŐ ANITA

(Fordította Keresztes Gáspár,
Kalligram Kiadó, Pozsony, 2010,
348 oldal, 2990 Ft)

Fiatal lengyel dráma

Hogy a *Fiatal lengyel dráma* című kötet hiánypótló, ahhoz nem férhet kétség. Mégiscsak olyan országról van szó, ahol közismerten népszerű a színház, a lengyelországi kiadók pedig még attól sem ódzkodnak, hogy időről időre piacra dobjanak egy-egy gyűjteményt vagy önálló darabot. Mert azt mindannyian sejtethetjük: Magyarországon nem véletlenül a drámának és a költészetnek jut a legeladottabb, legkeskenyebb, legrosszabbul megvilágított és általában közös polc a könyvesboltokban.

A színház azon luxuscikkek közé tartozik, melyektől elsőként foszt meg minket a válság, a drámakötet pedig az a fajta kuriózum, aminek még békeidőben sem nagy a keletje.

Milyen kegyetlen vonása is ez a marketingnek, hiszen a lengyel dráma sok kellemes órát szerzett nekünk az elmúlt évtizedekben, és a kötetbe válogatott friss darabok többsége tényleg kiváló. Pedig az *Ilja próféta* című válogatás 2003-as megjelenése utáni hosszas hallgatást megtörő szerkesztő egy percig sem köntörfalaz: nagy, komor társadalmi, morális és gazdasági válságunk jelenik meg a lapokon, szegénység, idegenség, magány. És szerencsére még valami, ami a cinizmusát gyakorta magasművészetbe fojtó honi színházból egyre inkább hiányzik: humor.

A merítés igen széles. A *Verklärte nacht* két tragikára írt Alzheimer-drámája és a *Gardénia* egymás mellett elbeszélő női hangjai kivételével nem találunk a befogadót már nyelvezetével és szerkezetével komoly próbatétel elé állító darabot. A kötetet olvasva nyilvánvalóvá válik, hogy a csendes politikai viszályok cenzúramentes korában már nem szükséges mesterségbeli tudással elrejtteni a mondanivalót. Mint kiderül, a fiatalok már nem is képesek a sorok között olvasásra; a vétkek mellett elhallgatással terhelt történelmi örökség feldogoz(hat)atlansága így válik

remek Dürrenmatt-átíráttá *A zsidó* című darabban.

A válság maga erőltetett nyelvi virtuozitás nélkül is minden drámában a családig vezet. Szerencsére a felvetés az északi ba-

rátainkkal kapcsolatos gyakori beidegződéseink ellenére se nem konzervatív, se nem bigott, még csak nem is ezek valamiféle szélsőséges ellentéte. A leg-erősebb darabok a patriarchátus megroggyanását követő útkeresést írják le, mellyel épp-úgy szembesülnie kell

a gyenge férj és a kegyetlen mátriárka anyós mellett gyermekvilkossá váló Lúciának (*Lúcia és gyermekei*), mint a multiknál robotoló húszas-harmincas nőknek (*Tiramisu*). Tanácsalanságunkban épp az az üdítő, hogy a problémákra nem érkezik didaktikus megoldás, hogy a válság éppúgy sújt férfit és nőt, nyomorgót és yuppie-t, hogy semmivel sem jogosabb végkifejlet beleszakadni az élet terhébe, mint spiccesen megszakadni a röhögéstől (*Tesztoszteron*).

Reménykedjünk abban, hogy Pászt Patrícianak hamarosan akad hozzá hasonlóan lelkes és hozzáértő társa és segítője a lengyel dráma művészet magyarra adaptálásában – ha a feladatot elnézve nem is meglepő, de időnként feltűnő

a fordító fáradtsága, az érezhetően köznapi nyelv a fordításban többször nehezkesse válik. Úgy tűnik, a szerkesztés is kárát szenvedte a vállalkozás nagyságának; nem feltétlenül érthető, miért nem a Budapesten színpadra került *Két lengyelül beszélő szegény román* szerepel Masłowskától, és még kevésbé világos, hogy a Magyarországon sikerrel játszott szerző mellett miért hiányoznak többen is a könyv végi életrajzi jegyzetből. Hiába egészíti ki

a szövegek gyűjteményét a szerkesztő szintén a Kalligramnál megjelent friss monográfiája, joggal maradhat hiányérzetünk a legfiatalabbak magyarországi bemutatkozásának előkészítésével kapcsolatban. Mindennek ellenére nyugodt szívvel jelenthetjük ki, hogy a lengyel kortárs dráma megtölthetne itthon egy színházi évadot nagyszínpadtól stúdióig, anélkül, hogy a metafizikus gyengélkedés lényegesen elvehetné a közönség kedvét a berletvásárlástól.

SZATHMÁRY-KELLERMANN
VIKTÓRIA

(Szerkesztette és fordította
Pászt Patrícia, Kalligram Kiadó,
Pozsony, 2010,
432 oldal, 2800 Ft)

FALUSI MÁRTON: *Fagytak poklaid*

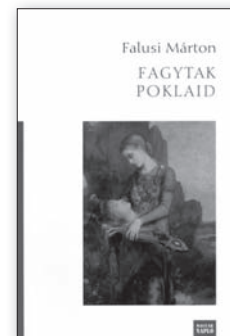
A kimért igazság szószólójaként lép fel legújabb kötetében a fiatal költő. Szubjektuma és egy ismeretlenül megszólított Másik vesz részt a városba, az életbe belépő mindennapokban. Falusi versgyűjteményének alapja a szubjektivitás. Mindent önmaga köré rajzol és önmagából vetít ki. Csendes melankólia, ironia jellemzi, időnként önironikus (*Zarándok tollam szerepentinjén*), és felmutatja napjaink jellegzetes verselési stílusát is.

Ez az ironia és melankolikus hangulat azonban nem csak a testre, a fizikumra érvényes. Átvitt értelemben felfedezhető a szándékos távolmaradás a megszokottól, a társadalmi átlagtól, a túlzottan tudatos és divatos életmódtól. A költő nem tagadja meg énjét, individuumát a tömeg, a szabályok és a törvényszerűségek kedvéért. A hétköznapi élet külsőségekkel teli, minden az elvárások és

a társadalmi szabályok szerint működik. Ennek merevségét, hivatosságát, a megjátszás gesztusát unja meg a líra alany. Fásultsága és mégis részletező, aprólékosan feltárt, belsőt a külsővel kényszeredetten is összekötő világa sokat el-

árul erről. A címben is jelzett ellentét a létezés harcaival szembeni rezisztens magatartást fejezi ki, a spleen uralkodik el (végül) a szubjektumon. A létezés „poklai” kihülnek, elvesztik lényegüket, marad a savanyú érzékelés – önérzékelés és te-érezékelés – negatív lelki-szellemi és testi hatása.

A szubjektum az unottság ellenére szemlélődő magatartást tanúsít a hétköznapiakat illetően. Kikialtja magából a nemtetszést, az örökös megfelelésekkel járó küzdelmeket, a konvencionális történéseket. A „zarándok” és a „próféta” fogalma kerül összefüggésbe a modern foglalkozású, munkába járó, urbánus (konkrétan budapesti) egyénnel. Ebben a viszony-

rendszerben kap fontos helyet a hangulat: az észrevett, lopott szépségek, melyek enyhítik a helyzet keserűségét. A költői hangulatteremtés és szépségkeresés eredménye, hogy Falusi beleteremt a városba azt, ami számára hiányzik belőle. A mással kapcsolatos pozitívumokat viszi át minden percbe, ebből hoz létre – amennyire lehetséges – értékes egészet. Hiányolja azonban a teljességet, többek között Vörösmartyra hivatkozva (*Hasonlatok nőkről és morálfilozófiáról*). Akár úgy is fogalmazhatunk,